

Fintalaci

Október 17.

Egy könyvbemutató mindig ünnep. Régi barátok jönnek, talán nem is a könyv, a versek, hanem a találkozás miatt. És néhány olvasó, akik első-sorban a kötetért. A Nyitott Műhely Budapest legerősebb kulturális tere. Valójában egyszemélyes intézmény: Fintalaci. Talán sehol az országban nem sűrűsödik egy helyen annyi kultúra, mint abban a pincében a Déli pályaudvar közelében. Valódi művészet, érték, messze a népszerűségtől, a fősodortól. Kísérletezés és játék. Néha csak tíz-tizenöt ember, néha száz-nál is többen préselődnek a két helyiségbe. A falakon mindig új kiállítás, és mellette a régi kincs – Petri verse kézirással, rengeteg művész aláírása mellett, a könyvespolcokon több kortárs irodalmi folyóirat, mint bármelyik könyvtárban. Játszottam itt együttessel, vettem részt irodalmi esteken, tartottam felolvasást – a Nyitott Műhelybe hazamegyek. Ittlétem egyik mikroklímája. Hogyan is mehetnék el innét, amíg nyitva van a Nyitott Műhely?

Október 23.

78

Gimnazista koromban egy barátom négy réteg kartonpapír, festék, szintelen körömlakk és biztosítótű segítségével Kossuth-címeres kitűzőket készített, rettegve és büszkén hordtuk, és hány éven át mentem ilyen-olyan forradalmi megemlékezésekre, most eszembe nincs bemenni a városba, jó nekem itt a hegyen, családi program, napsütés, csend, magamban emlékezem.

Október 27.

Mennyire furcsa az idő! Mennyire vártam a tegnap estét, és tudtam, hogy el fog jönni, nagyon rövid ideig lesz jelen, csak pár perc, aztán múlttá válik, csak emlék marad, de olyan emlék, amit nem felejték el sosem. Rettenetesen izgultam. A Kaláka együttes jó néhány éve meghív egy-egy szerzőt a Marczibányi téren évtizedek óta rendszeresen megtartott koncertjeire. (Minden hónap utolsó szombatján. Vagy negyven éve.) Kamaszkorom hősei ők, nem a gyerekkoromé, ki nem állhattam a Tengereczki Pált, a felnőtteknek szóló versmegzenésítéseket szerettem meg. Rajtuk keresztül ismertem meg Jeszényint, Villont, Kányádit. Hányszor álltunk sorban a művelődési ház előtt jegyért! Aztán mikor kiderült, hogy nincs már egy sem, a zenekar kérésére mindenkit beengedtek, egymás ölében ültünk, vagy a földön a fal mellett. Hány dalukat tudtam fejből, tudom most is, hány verset tanultam meg az ő dallamaikra! Sok versmegzenésítést hallottam már, de ők maradtak az etalon. És most én lehettem a vendégük.

Kitaláltam, hogy nemcsak felolvasni meg énekelni szeretnék velük, hanem zenélni is, ha már oboistaként végeztem. Rábólintottak, én pedig vadul

gyakorolni kezdtem, nincs már koncertrutinom, nem fújok napi szinten, de ezt a lehetőséget nem hagyhattam ki. Mindennap borzoltam a családom kedélyét a bemelegítésnek fújt kitartott hangokkal, nyaggattam a hangszerész a csip-csup észrevételeimmal, miért nem tökéletes az oboám.

Reszketve ültem végig a koncert első részét, nem tudtam igazán élvezni a szeretett dalokat, annyira izgultam. Most vagy soha. Vagy most, aztán soha többet. A lányom ölelgetett, hogy megnyugtasson. Aztán a koncert második felében ott ültem én is a színpadon, és már nem izgultam. Szólt, ami szólt, énekeltem velük, és fújtam megírt szólamot és rögtönzést, és persze verset is olvastam, játszottak ők is két megzenésítést tőlem. És nem volt semmi, csak a színpad, és előttem a sötétség, a reflektorok pont annyira égetik ki a szemem, hogy csak a tapsból hallottam, hogy van ott valaki.

Aztán vége lett. Mintha egyetlen pillanat lett volna az egész, az a fél óra, és azonnal múlt lett, pont annyira múlt rögtön akkor, mikor visszaültem a nézőtérre, mint amennyire múlt lesz, az emlékem, amíg csak élek.

November 1.

Halottak, halottaim egyre többen, nem törölöm ki a számukat a telefonomból, a közösségi média feldobja őket, ha születésnapjuk van, pedig nem válaszolnak már a tudatlan távoli ismerősök köszöntéseire. Már nem csak a nagyszülők, szülők korosztálya, az enyém is. Kollégák és iskolatársak, barátok, ismerősök. Baleset és betegség, hirtelen és elnyújtva, és maguk mögött hagyott család. Félek ilyenkor. Ahogy versbe írtam őket: Etienne, Jean-Baptiste, Nathalie, George, Philippe, Evangeline és Matthieu.

A temetőlátogatás anya-lánya program. Az anyai ághoz megyünk az Új Köztemetőbe. Az apai ág Miskolcon, szegényszemre meg se találnám őket a Deszka-temetőben. A lányom megszerette ezeket a látogatásokat. Kicsi korában babakocsiban toltam, később kézen fogva sétáltunk. Szereti, hogy ő választhatja ki a virágot a sosem ismert nagymamának és dédmamának. Néhány éve Marihoz, a „cigánytesómhoz” is megyünk (neki írtam a *Sír-emlék Marinak* című szöveget az új kötetemben). Mécsest gyűjtünk, és köszönünk neki. Régebben a lányom megkérdezte, mi volt a kedvenc daluk, akkor énekelünk is. Szeretünk a nagy tömegben araszoló autók ellenére este menni, amikor rengeteg apró fény világítja meg a sírokat. Vannak, amelyek sötétben maradnak. „Hozzájuk miért nem jön senki? – kérdi a lányom. – Miért nem törődnek az emberek a halottaikkal?” Talán messze vannak, talán ők maguk sincsenek már az élők között, talán el is tévednének az egyforma urnafülkék között. Vagy otthon gyűjtanak gyertyát és gondolnak rájuk.

Egy teletetovált, kigyúrt testű középkorú férfi rendezgeti a virágokat egy sír körül. Visszafelé jövet még látjuk, bár az arcát már nehezebb kivenni a sötétben, egy feszületet szorongat, és rázkódik a válla a zokogástól. Jó lenne odamenni hozzá, és vigasztalni, de nem merem. Soha nem mertem még megtenni, ha síró idegent látok az utcán. Pedig talán így kéne működnie a világnak, hiszen mindnyájan sírunk, és kinek ne volna szüksége vigasztalásra?

November 6.

Nem nézek híroldalakat, nem hallgatom a rádiót, úgyis tudom, megtudom, akkor is, ha nem akarom, hogy az történt, ami nem történhetett másképp, látjuk, merre megy a világ, „rettenthetetlen hülyék kora jó”, pedig mekkora győzelem lett volna, ha egy nő ül az Egyesült Államok elnöki székébe, milyen üzenet lett volna, és mennyivel szabadabb döntés, mint visszamenekülni a megszokott bűdös lábszagba, hát tényleg nincs hová futnunk.

November 8.

Közös kirándulás a lányom iskolájával. Egy másik mikroklíma, amiért jó itt élni. Amiért Szentendrére költöztünk. Rövid túra, nem megterhelő, az egyik család hároméves gyerekét is csak néha kell ölbe venni. Egyformán szimpatikus tanárok, szülők és gyerekek. Szabadon gyalogol mindenki a saját tempójában, bárkihez oda lehet csapódni pár szóra. Mégis nehezemre esik beszélgetni. Az erdőben egyedül a legjobb lenni, csöndben, hallgatni, milyen madarak szólnak, ne legyen semmi más zaj, csak a lépteimé a vastag avarban. És amikor hazaérek, akkor olvasni szeretnék, akkor is csöndben, már zenét se hallgatok, könnyen felzaklat. Madarak legyenek, vörösbegyeket hallok mindenütt, és hollókat; és legyen a kert, ahol a pangó víztől kihalt gyepr helyett egy részen most mocsárkertet álmodhatok, és megpróbálok az utcafronton, a kerítésen kívül is virágoskertet ültetni tavasszal.

November 9.

80

Radnótira akartam ma emlékezni. De minden elveszett.

November 10.

Mármint a világ még nem, csak amit írtam eddig. A gép lefagyott, és csak egy régebbi verziót lehetett visszaállítani. Nem az első alkalom, de bízom benne, hogy az utolsó, annyira bosszantó. Közben az benne az izgalmas, hogy az ember nem tudja előre, hogy fog reagálni: őrvjögéssel, hogy majd később lenyugodva előlről kezdje, vagy sztoikus nyugalommal igyekszik rekonstruálni, amire emlékszik. Egyelőre annyi a tanulság, hogy súlyos internetfüggőségem ellenére még mindig nem vagyok 21. századi ember. Nem értek a számítógéphez, de ezek szerint azt se tanultam meg évtizedek alatt, hogy biztonsági mentésről is biztonsági másolatot készítek, ha dolgozom. De egyébként is furcsák ezek a mostani tartalomfogyasztási szokások. Mások podcastokat (vajon mi lesz majd a magyar neve: podkasztt vagy podkeszt esetleg potkeszt?) néznek, hallgatnak, hatalmas a népszerűségük, én örülnék, ha lenne belőlük valami leirat, amit feleannyi idő alatt elolvashatok. Ha valamit hallgatok egyéb tevékenység közben, rögtön elkalandoznak a gondolataim. Nem vagyok képes napi szinten filmet nézni, mert ha egyet látok, napokon át rágódom rajta, belefészkel magát az álmaimba, vagy el se tudok aludni miatta. Utálok az online találkozókat és a telefonbeszélgetéseket akár videóhívásban, akár hagyományosan. Írni szeretek, és olvasni, és személyesen beszélgetni, de lehetőleg azt sem nagy társaságban. Oké, boomer.

November 11.

A hegyi elvonultság egyetlen hátránya, hogy nem járhatok annyit színházba, mint szeretnék. Persze Budapesten lakva se mentem annyit, kisgyerek mellől nem volt egyszerű, és amit már végképp nem kenhetek külső körülményre, hogy képtelen vagyok este kimozdulni, soká fennmaradni, figyelni. Gondolom, a kor... Pedig hány, de hány előadást szeretnék megnézni csak Budapesten, és akkor még nem is álmodom vidéki színházlátogatásokról!

Tegnap este mégis rászántam magam, hogy egyórás autózással eljussak a Stúdió K-ba megnézni a Stefan Zweig *Sakknovellájából* készült *Fekete-fehér* című monodrámát Göttinger Pál előadásában. A novellát színpadra író Légrádi Gergely hívta meg a Kalligram szerzőit közös színházlátogatásra, aztán beszélgetésre. Annyira közösségteremtőnek éreztem a gesztusát, hogy mindenképp ott akartam lenni. Bár végül messze nem voltunk annyian kalligramosok, mint lehetünk volna, telt házzal ment le az előadás. Aztán beszélgettünk is róla (persze én időnek előtte asztalt bontottam, hogy még nyitva tudjam tartani a szemem a hazaúton). Nagyon megmaradt bennem Légrádi Gergelynek az a mondata, hogy amikor megírta a darabot úgy tíz évvel ezelőtt, kivette belőle mindazt a konkrétumot, ami a náci Németországra vonatkozik (annyi azért bőven benne maradt, hogy Márton Laci így is azonosítsa), hogy általános érvényű legyen minden hatalomátvitelre, amely a sajtóra és az oktatásra teszi rá először a kezét. Akkor még nem lehetett ennyire a saját helyzetünkre értelmezni. Azóta aláforgott a történelem, és már-már didaktikusnak hat, már azon is gondolkozott, hogy megváltoztassa. A rendező Ujj Mészáros Károly munkájának köszönhetően pedig sokkal nyomasztóbb lett a színpadi feldolgozás, mint az eredeti szöveg. Mert a novella hőse múlt időben beszél börtönről és kihallgatásról a hajón, de itt csak a bezártság marad, ahol a hajó és a szabadság csak a fehérre és feketére hasadt elme szüleménye.

Legközelebb valami bohózatra megyek.

November 14.

Megnéztem a *ÉS*-kvartett felvételét Kemény Lili regényéről. Szigorúan akkor, amikor már átrágtam magam rajta, hogy ne legyenek előítéleteim. Így is szorongva álltam neki, rettegek az élők önéletrajzait olvasni. Az író belerángatja a művébe élete szereplőit, és azok abban a kontextusban mozognak, amelyeket ő teremtett a számukra, azt mondják, amit a szájukba ad, csak az ő szempontja létezik. És a szereplők nem tudnak védekezni, mert nem írók.

Tudom, milyen nagy divat most az önéletírás, elegánsabb nevén autofikció, mely név azt hivatott hangsúlyozni, hogy a szerzőnek nem kell hinni, csak kitalálta az egészet. De abban a pillanatban, hogy a saját nevét adja a főhősnek, és valódi élete szereplőinek nevét adja a műve szereplőinek, álságos a fikció mögé bújni. Ha fikciót akar írni valaki, írjon, helyezze olyan messze térben is időben a történetét, amilyen messze csak tudja, hogy minden figura, aki a való életéből belesodródott, biztonságban érezhesse magát benne. Ha engedélyt kér a szereplőktől (de vajon lehet egyenként mindenkitől?), akkor sem kért engedélyt az olvasótól, hogy akarja-e tudni ezt vagy azt a megírt személyről. Félre

kellett tennem a könyvet többször. Mert nem akartam tudni. De most már nem tudom nem tudni.

Sosem írtam le a gyerekem nevét egy könyvemben sem. Nem rángatnám bele életem egyetlen szereplőjét sem a magam kreálta fikciós térbe. A férjem épp most olvassa a legutóbbi regényemet, az *Egy nőalak szürke kontúrját*. Azt mondja, zavarja, hogy nem állnak össze koherens figurákká a szereplők, mert látja a varratokat, ahogy sok-sok személyből összeférceltem őket, mint a patchworköt. De legyen, így jár, aki túl közel áll egy szerzőhöz. Inkább, mint hogy valakit mások számára felismerhetően, egy az egyben kopírozzak regényalakká.

És – igen, öregszem – végtelenül fáraszt, amelyet szinte a harmincas generáció jellemzőjének látok az irodalomban, hogy művek százai szólnak arról felismerésről: „a szüleim tönkretették az életemet.” Korai szakasz ez a személyiségfejlődés útján. Mindent a szüleinktől kapunk. Jót-rosszat. Lehetőséget. Öröklünk betegséget és balatoni nyaralót. És amikor gyerekünk lesz, rájövünk, hogy mi is egyszerre vagyunk számára áldás és átok, életet adunk neki, melyet tönkrete szünk. És ő maga épp így tesz majd az unokáinkkal.

Majdnem ötszáz oldal. Túl vagyok rajta. Megszerettem az elbeszélőt, és megértem a *Confessiones* vágyát. De ezt az árat nem kell mással megfizettetni.

És mi a legnagyobb tanulság? Lehet valaki akármekkora író akármilyen díjakkal, szüksége van egy éles szemű és erős kezű szerkesztőre, aki kíméletlenül és alaposan visszametszi a túlbujánzást, a vadhajtást, a fölösleget. Legyen csak kétszáz oldal! És tisztelet a szerkesztőknek.

Hargitai Miklós

Ó, DANA...!

Spanyolországban a leggyakoribb női név mostanában (mármint amit a legtöbbször mondanak ki) a DANA. Amúgy a Dániel megfelelője a héberben és az arabban, és tényleg nem ritka itt, tekintettel a jelentős marokkói kisebbségre, de most természetesen nem erről van szó, hanem a Depresión Aislada en Niveles Altos, azaz zárt magaslégköri depresszió nevű meteorológiai jelenségről. A DANA olyankor alakul ki, amikor a tenger nagyon felmelegszik, a szárazföld meg nagyon lehül, és a két eltérő hőmérsékletű légtömeg a tartós déli szél miatt valahol a spanyol partok fölött találkozik. Hogy a novemberi időjárás Európában szokatlanul hideg volt, azt talán odahaza sem kell bizonygatni senkinek. Ami pedig a déli szelet illeti, az valamikor október utolsó hetében kezdett fújdogálni Afrika felől, és fújt egészen november közepéig. Azaz nemcsak a Földközi-tenger délkeleti medencéjének rendkívül meleg, 30 fokos levegőjét nyomta neki Európa 10-15 fokos légtömegeinek, hanem az Egyenlítő környékéről is hozott szép kövér esőfelhőket, először Valenciába, majd két héttel később Andalúziába is.